

Wspólnota i literatura

Studia o prozie Gustawa Morcinka

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3778

Marek Mikołajec

Wspólnota i literatura

Studia o prozie Gustawa Morcinka

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Hanna Gosk

Jeśli chodzi o literaturę i sztukę, każdy Polak wyrosły i urodzony na Śląsku jest w oczach swych rodowych współbraci uważany za takiego pariasa, którego nie należy popierać – lub też popierać minimalnie, tak coś w guście „ani dać mu żyć, ani dać mu umrzeć”. Według tych recept, polski Ślązak to raczej materia do rządzenia.

P. KUBISZ: *O waszej wobec nas pogardzie*¹

Moja *ogólna* świadomość jest tylko teoretyczną postacią tego, czego *żywą* postacią jest *realna* wspólnota, społeczność, natomiast w naszych czasach *ogólna* świadomość abstrahuje od rzeczywistego życia i dlatego wrogo mu się przeciwstawia.

K. MARKS: *Rękopisy ekonomiczno-filozoficzne z 1844 r.*²

Los polskiego górnik na Górnym Śląsku wciąż jeszcze czeka na swego piewę. Podkreślam: los polskiego górnik, takiego, który brał udział w powstaniach i jest na tyle uczciwy, że nie siedzi na dwóch stołkach, na pytanie, czym jest, nie odpowiada, że jest Ślązakiem, jak to często bywa, takiego, co nie nosi w Bytomiu munduru hitlerowskiego. [...] Na wózkach w kopalniach górnicy malują swastyki, wypisują: *Komm, Adolf helfe uns*. [...] Górnicy polscy czekają na ingerencję państwa. Na zebraniu w Giszowcu spośród milczącej gromady wyrwał się ktoś i krzyknął:

– Zawsze było źle, zawsze jest źle. Niech państwo wkroczy albo niech je piorun strzeli, albo nas.

A. RUDNICKI: *Notatki o kopalniach, górnikach i agitatorach*³

Historyczność jako milczące wezwanie.

S. SZYMUTKO: *Nagrobek ciotki Cili*⁴

---

¹ P. KUBISZ: *O waszej wobec nas pogardzie*. „Prosto z Mostu” 1939, nr 10, r. 5, s. 3.

² K. MARKS, F. ENGELS: *O języku*. Przeł. B. ANDRZEJEWSKI. Warszawa 1978, s. 3–4.

³ A. RUDNICKI: *Notatki o kopalniach, górnikach i agitatorach*. „Wiadomości Literackie” 1935, nr 35. Przedruk w: *Pierony. Górny Śląsk po polsku i niemiecku. Antologia*. Wybór i oprac. D. KORTKO, L. OSTAŁOWSKA. Warszawa 2014, s. 152.

⁴ S. SZYMUTKO: *Nagrobek ciotki Cili*. Katowice 2001, s. 23.

Indeks nazw osobowych

- Abercombe Nicholas 89, 90
Adler Adolf 309, 311
Adorno Theodor 240, 241
Agamben Giorgio 40, 55, 56, 61, 76, 77,
106, 109, 110, 113–115, 172, 230, 253,
309, 338, 394, 405, 408–410, 416,
427, 428
Althusser Louis 15, 25, 51, 73, 74, 77,
109, 405, 427, 428
Amsterdamski Stefan 73, 124, 405
Anders Władysław 327
Anderson Benedict 73, 101, 124, 163,
216, 405
Arct Michał 100
Arendt Hannah 154, 405
Arystoteles (Stagiryta) 106, 405, 416
Assmann Aleida 266, 405
Assmann Jan 280, 405
Attel Kevin 338, 405
Augé Marc 60
August II Mocny 178
- B**
Bachtin Michail 39, 405
Badiou Alain 230, 232, 405
Bahlcke Joachim 67, 408
Bakula Bogusław 96, 405
Ballestremowie 389
Balzac Honoré de 89, 106, 308, 407
Banasiak Bogdan 106, 308, 407, 415
Baran Bogdan 55, 113, 217, 233, 249,
407, 417
Bartnicki Andrzej 70, 406
Bartosch Georg 331
Bataille Georges 289, 406
Bator Joanna 414
Baudelaire Charles 268, 269, 309, 321,
406
Bauman Zygmunt 24, 57, 76, 406
- Bażyński Franciszek 131
Bednarek Joanna 408
Bekierska Zofia 35
Belza Władysław 166, 414
Benjamin Walter 61, 202, 252, 255, 269,
406, 427, 428
Bentham Jeremy 236
Berent Waclaw 34
Bereta Katarzyna patrz Kuroczka Ka-
tarzyna
Berger James 182, 406
Berry Frances Mary 301, 406
Bezruč Petr 204, 406
Bhaba Homi K. 68, 406
Bielecki Marian 361, 406
Bielik-Robson Agata 79, 80, 81, 406, 416
Bienek Horst 383–385, 414
Bieniasz Stanisław 33, 406
Bieńkowska Wiera 164
Bierut Bolesław 239
Bismarck Otto von 30, 72, 99, 152, 153,
417
Bloom Harold 363
Bogalecki Piotr 81, 407
Bogusławski Marcin Maria 81, 406
Boguszewska Helena 14
Bojarska Katarzyna 409
Bolko von Hochberg-Fürstenstein 194,
195
Bonaparte Napoleon 236
Bond Aleksander Russel 191, 411
Bonilla-Silvav Eduardo 301, 406
Bończa-Tomaszewski Nikodem 70–72,
406
Borkowska Elżbieta Henryka 406
Borowski Tadeusz 308, 413
Bourdieu Pierre 25, 164, 167, 395, 406,
427, 428

- Brakoniecki Kazimierz 11, 82, 406
 Bratuń Marek 308, 415
 Breza Tadeusz 406
 Bromberg Adam 14, 406
 Brożek Ludwik 13, 14
 Brückner Aleksander 13, 204, 300, 358
 Brunner Jerome 165, 406
 Brzechwa Jan 52, 84,
 Brzostowska-Tereszkiewicz Tamara
 165, 406
 Bucholc Marta 146, 407
 Budzyk Kazimierz 359, 406
 Burzyńska Anna 273, 412, 413
 Butler Judith 74, 407
 Byron George Gordon 353
 Bystroń Jan Stanisław 31, 36, 37, 407

 Canetti Elias 201
 Canovan Margaret 125, 407
 Celan Paul 201
 Céline Louis Ferdinand 287
 Chlebowczyk Józef 67, 142, 407
 Choromański Michał 287
 Chwin Stefan 172
 Cichocki Marek 135, 411
 Cieśla-Korytowska Maria 139, 410, 413
 Cioran Emil 140, 372, 407
 Confino Alon 362, 407
 Corday Charlotte 197, 198, 270
 Culler Jonathan 233, 234, 407
 Czaplińska Joanna 95, 205, 410
 Czarnacka Agata 73, 407
 Czechowicz Józef 378, 379, 407
 Czerwiński Sławomir 163, 168, 407

 Dainotto Roberto Maria 82, 407
 Daisy Hochberg von Pless 194, 407
 Damrot Konstanty 68, 407
 Danel Robert 369, 417
 Dante Alighieri 59, 60, 417
 Darwin Karol 187
 Dawid 59, 63, 69, 197, 198, 280
 Dąbrowska Maria 14
 Defert Daniel 110
 Derrida Jacques 136, 198, 268, 361, 407,
 427, 428

 Dickens Charles 89
 Dobrowolski Piotr 32, 407
 Dolatowska Krystyna 288, 416
 Domańska Ewa 24, 25, 103, 260, 407,
 413
 Donnersmarckowie 130, 389
 Douglas Mary 146, 407
 Drawicz Andrzej 213
 Drewnowski Tadeusz 329, 407
 Dybel Paweł 77, 414
 Dyroff Stefan 280, 405
 Dziadek Adam 361, 406, 408, 409
 Dziubek Kazimierz 417

 Ekstein Modris 192, 407
 Eliade Mircea 113, 407
 Engels Friedrich 5, 410
 Esposito Robert 57, 76, 406
 Ewald François 110

 Falkowski Mateusz 72, 290, 299, 413
 Falski Maciej 298, 409
 Fazan Jarosław 103, 410
 Fazan Mirosław 87, 261
 Fellini Federico 280
 Feurbach Ludwig 111
 Fichte Johann Gottlieb 70
 Fierla Adolf 99
 Fik Ignacy 90, 95
 Fink Bruce 228, 407
 Ford Aleksander 365
 Foucault Paul Michel 73, 77, 106, 109–
 111, 172, 245, 407
 Franczak Jerzy 27, 389, 408
 Franz Josef I 174, 189, 187–198
 Franzos Karl Emil 201
 Freud Sigmund 74, 123, 201, 208, 248,
 267, 309–311, 407
 Fritzsche Peter 362, 407
 Fromm Erich 60, 408
 Fryderyk II Wielki 179

 Gajewska Agnieszka 337, 408
 Gellner Ernest 72, 75, 76, 138, 139, 408
 Gardzielewska Janina 35, 279

- Gawrecki Dan 67, 408
Girard René 153, 154, 408
Glajcar Jan 65-66, 408
Glimos-Nadgórska Anna 169, 170, 408
Głowiński Michał 62, 176, 408
Główka Marian 309, 408
Goethe Johann Wolfgang 192, 286, 353
Goj Erwin 382
Gojawczyńska Pola 379
Goliat 197, 198, 280
Gołba Kazimierz 175, 414
Gombrowicz Witold 32, 62, 83, 87, 111,
113, 166, 167, 191, 246-248, 251-253,
397, 408, 410
Gorczyca Barbara 416
Goreń Anna 39, 405
Goreń Andrzej 39, 405
Gosk Hanna 4, 361, 408
Goya Francisco 321
Górdziałek Józef 14, 57, 231, 307, 408
Górka Maksymilian, właśc. Berg Max
122
Górny Antoni 266
Grajewski Wincenty 310, 416
Grażynski Michał 13, 17, 18, 32, 94,
171, 343, 408, 411
Gregor von Rezzori 201
Grim Emanuel 204, 205
- Halbwachs Maurice 363, 408
Halor Antoni 163, 206, 227
Hans Heinrich XV 194
Harasym Sarah 79, 412
Haraway Donna 337, 408
Hašek Jaroslav 177, 188, 201, 414
Hegel Georg Wilhelm Friedrich 190,
191, 311, 408
Heidegger Martin 36, 111, 196, 240, 249,
250, 353, 358, 408, 412
Hejmej Andrzej 363, 408
Hemerken Thomas, właśc. Thomas à
Kempis 60
Henryk VII 59, 60
Herbert Zbigniew 173, 174, 414
Herder Johann Gottfried 70, 143
Herer Michał 15, 72, 290, 299, 405, 413
Heska-Kwaśniewicz Krystyna 16, 23,
29, 33, 34, 35, 47, 52, 97, 98, 217, 219,
227, 228, 255, 261, 301, 325, 329, 349,
365, 366, 408, 412-415
Hierowski Zdzisław 17, 23, 35, 68, 93,
97, 116, 134, 135, 141, 142, 222, 223,
382, 408
Himmler Heinrich 313, 418
Hitler Adolf 5, 21, 43, 122, 140, 208,
313, 315, 355
Hłasko Marek 53, 227
Hobsbawm Eric 368, 371, 408
Hochbergowie 194, 389
Hołówka Teresa 72, 139, 408
Homer 156, 219, 245
Horvath Odön 201
Hörsing Friedrich Otton 64
Hugo von Hoffmannsthal 201
Hulka-Laskowski Paweł 177, 188, 230,
231, 414
Husserl Edmund 201
- Ingarden Roman 53, 409
Iwazkiewicz Jarosław 12, 225, 257,
365
Iwińska Magda 410, 411
- Jakubowiak Maciej 376
Jancewicz Anna 62, 387, 410
Janion Maria 20, 408
Jan III Sobieski 216
Jankowicz Grzegorz 376, 389, 408, 411,
412
Jaroń Jan Nikodem 68, 133-135
Jarzębski Jerzy 173, 414
Jasiczek Henryk 378
Jasińska Maria 249, 409
Jasiński Bogusław 84, 409
Jesionowski Alfred 11, 17, 35, 99, 273,
274, 286, 287, 288, 311, 409, 414
Jezus Chrystus 38, 39, 91, 95, 127, 234,
305, 337, 341, 373
Jochemczyk Mariusz 354, 412
Joyce James 103

- Jung Carl Gustaw 296, 409
Jurgala-Jureczka Joanna 421
- Kaczmarek Ryszard 67, 327, 408
Kaden-Bandrowski Juliusz 34, 93
Kadłubek Zbigniew 61, 62, 76, 78, 96,
299, 349–358, 364, 407, 409, 412–414,
416, 417, 428
Kadłubiec Daniel 326, 412
Kafka Franz 201
Kalinowski Witold 47, 411
Kania Ireneusz 289, 406
Kant Immanuel 53, 311, 356, 409
Kamusella Tomasz 76, 102, 118–124
Kapica Jan 67, 409
Kerenyi Karl 106, 409
Kasprowicz Jan 321
Kaszyński Stefan Hubert 196, 415
Kętrzyński Wojciech lub Albert von
Winkler 72
Kielar Wiesław 322, 409
Kijonka Tadeusz 14, 98, 231, 294, 307,
408, 412, 416
Klekot Ewa 57
Klimt Gustav 201
Kłoczowski Jan Maria 269, 406
Kłosińska Krystyna 409
Kłosiński Krzysztof 23, 28, 92, 93, 149,
163, 233, 267, 268, 361, 406–409, 411,
416
Kochanowski Jan 230
Kołaczkowski Stefan 219, 230, 409
Kołakowski Leszek 150
Komendant Tadeusz 106
Konopnicka Maria 135, 203, 352, 414
Kopaliński Władysław 10, 41, 370
Koraszewski Bronisław 343
Kordic Albin 282, 283, 292, 329, 339
Kordic Slava 282, 283, 292, 329, 339
Korfanty Wojciech 13, 384
Kornatowski Wiktor 116, 412
Kortko Dariusz 5, 21, 30, 214, 331, 384,
411
Kosofsky Sedgwick Eve 315, 409
Kossak-Szczuczka Zofia 17, 107, 255, 343
Kostka-Napierski Aleksander 367
Kozłowski Jerzy 82, 415
Koždoń Józef 32, 204, 207
Krahelska Halina 19, 414
Krasicki Ignacy 230
Kraszewski Józef Ignacy 65, 66, 237,
408
Kristeva Julia 298, 409
Kronenberg Anna 11, 417
Kropiwnicki Maciej 73, 107, 120, 204,
407, 411
Król Marcin 153, 417
Królak Sławomir 73, 76, 309, 405, 407,
416
Kruszelnicki Wojciech 29, 417
Krzemieniowa Krystyna 202
Krzyk Józef 18, 158, 409
Krzyżanowski Julian 35, 176, 225, 261,
409
Kubicki Władysław 277, 405
Kubin Alfred 201
Kubisz Paweł 5, 99, 209, 210–212, 378–
388, 389, 399, 409, 414, 417, 431
Kucianka Jadwiga 66, 408
Kucner Andrzej 81, 406
Kuglin Jan junior 99
Kuglin Jan z Bogumina 99, 355
Kuglin Waleria 99
Kunicki Wojciech 30, 214, 411, 417
Kuroczka Katarzyna 23, 409
Kurzydło Michał patrz Grażyński
Michał
Kutyla Julian 37, 343, 405, 417
Kutz Kazimierz 144, 213, 409
Kwiatkowski Eugeniusz 157, 162
- Łacan Jacques 228, 310, 407, 416, 417
LaCapra Dominick 220, 267, 409
Laclau Ernesto 56, 73, 409
Laclos Pierre Choderlos de 35
Landman Adam 191, 408
Langer Beata 23
Lam Andrzej 388, 415
Lawrence David Herbert 90, 287
Lazar Zuzanna 9, 273, 286

- Leder Andrzej 19, 82, 409
Lenin Władimir 329
Leonardo da Vinci 316, 409
Leszczyński Adam 57, 410
Lévinas Emmanuel 226, 230, 262, 410
Lichański Stefan 225, 415, 416
Lichniak Zygmunt 329, 416
Linde Samuel Bogumił 32
Lipski Jan Józef 212
Lipszyc Adam 7, 417
Locke John 165
Longhurst Brian 90
Lubosz Bolesław 222, 223
Lysko Alojzy 144
- Łazuga Waldemar 196, 410
Łysohorsky Óndra 204, 410
Łuczewski Michał 70, 72, 164, 410
Łukasiewicz Małgorzata 29, 77, 413
- Mácha Karel 201
Mahler Gustav 201
Mahomet 227
Majmurek Jakub 172
Makłowicz Robert 195, 196, 199, 201, 410
Maksymilian I 197, 198, 262, 280
Makuszyński Kornel 35, 230
Malicki Jan 29, 33, 47, 97, 228, 412, 413
Mann Thomas 256, 263, 353, 414
Marai Sandor 201
Marat Jean-Paul 197, 198, 280
Margalit Avishai 363
Margański Janusz 24, 262, 406, 410
Maria Magdalena 239
Marianowicz Antoni 52
Markiewicz Henryk 18, 69, 247, 249, 359, 406, 409–411
Markowski Michał Paweł 7, 33, 55, 91, 245, 273, 407, 409–413
Marks Karol 5, 15, 16, 73, 233–242, 329, 384, 397, 405, 410, 418
Martinek Libor 95, 96, 205, 410
Maryl Maciej 234, 407
Marzęcki Józef 187, 412
- Matka Boska 43, 224
Matuszewski Krzysztof 106, 308, 407, 415
Mazurkiewicz Filip 361, 406, 408, 409, 411
Mech Leszek 13, 307, 412
Miarka Karol 54, 102, 410, 417
Michalek Krzysztof 70, 406
Mickiewicz Adam 18, 102, 115, 129, 130, 131, 230
Mikołaj z Kozła, czyli Mikuláš z Kozlí (Nikolaus von Cosel, Nikolay de Cosla) 122
Mikołajec Marek 113, 401–403
Mill James lub Mill John Stuart 236
Miłosz Czesław 12, 59, 414
Mitek-Dziemba Alina 81, 407
Morcinek Gustaw lub Morcinek August *passim*
Mościcki Paweł 55, 75, 106, 107, 230, 405, 408, 410
Mrowczyk-Hearfield Ewa 90
Mrówczyński Piotr 230, 410
Musil Robert 194, 199, 201, 415
Musiol Paweł 382
Mussolini Benito 305, 333
Mutz Stanisław 159
- Nairne Thomas 124
Nałkowska Zofia 12
Nancy Jean-Luc 76, 107, 410
Napierski Stefan 174, 192
Nardelli Ryszard 290, 329, 330, 340–342
Naumann Friedrich 194, 410
Nawarecki Aleksander 144, 353
Nawrocki Witold 12, 13, 17, 48, 90, 117, 147, 153, 238, 264, 410
Nestroy Johann Nepomuk 202
Neyman Elżbieta 164, 406
Niekrawietz Hans 387
Nietzsche Friedrich 29, 309, 319, 320, 416, 417
Nijkowski Lech Michał 14, 410, 416
Nitsch Kazimierz 139, 140, 410

- Norwid Cyprian Kamil 352, 415
Novalis, właśc. Georg Philipp Friedrich Freiherr von Hardenberg 215, 410
Nowak Zbigniew Jerzy 23, 410
Nussbaum Martha Craven 233, 376, 410
Nycz Ryszard 27, 33, 90, 361, 408–412, 416
- Olszański Grzegorz 412
Ondraszek, czyli Andrzej Szebasta 360–399
Oppersdorffowie 367, 389
Orkan Władysław 35
Ostolski Adam 315, 409
Ostałowska Lidia 5, 21, 30, 331, 384, 411
Ostrowska Władysława 35, 221, 355
Owen Robert 236
Owsiak Stanisław 314–318, 329, 330, 374–376, 398
- Paciok Rudolf 18, 410
Palcewicz Mariola 194, 408
Pallas Ladislav 120
Parnicki Teodor 41, 416
Paris Carlos 62, 75, 81, 94, 107, 117, 145, 147, 187, 245, 386, 387, 410, 427, 428
Passeron Jean-Claude 164, 167, 406
Paul Jean 36
Peretiakowicz Antoni 164, 411
Perlick Alfons 30, 214, 215, 411
Piechota Marek 4
Pieniążek Paweł 308, 415
Pierzchała Jan 35, 411
Piłsudski Józef 84, 110, 168, 384
Piotrowicz Ludwik 106, 405, 416
Pithart Petr 138
Piwiński Leon 98, 411
Platon 192, 268, 358
Płaszczewska Olga 323, 411
Płonowska-Ziarek Ewa 56, 418
Podlasek-Ziegler Maria 384, 414
Pohoska Hanna 168
- Polgar Alfred 115, 415
Poniatowski Stanisław August 166, 178
Popovici Aurel 195, 411
Popowski Waclaw Jan 224, 411
Prokopiuk Jerzy 215, 411
Prokop-Janiec Eugenia 32, 33, 411
Propp Władimir 330, 411
Prost Antoine 42, 413
Proust Marcel 91, 103, 411
Prus Bolesław 230
Pruszyński Ksawery 384
Przerwa-Tetmajer Kazimierz 366, 378
Przyboś Julian 378, 411
Przybyłowska Maria 383, 385, 411
Puchejda Adam 82, 411
- Rabelais François 39, 189, 353, 405
Ranciere Jacques 107, 120, 204, 388, 389, 411
Ranger Terence 72, 76, 413
Ratajczak Mikołaj 56, 57, 405
Rechowicz Henryk 18, 94, 171, 343
Remarque Erich Maria 174, 192, 428, 429
Renan Ernest 71, 418
Reymont Stanisław 34
Rilke Rainer Maria 201
Robotycki Czesław 31, 418
Romanek Michał 154, 408
Rorty Richard 224, 411
Rosenwein Barbara 25, 411
Rostropowicz Joanna 388, 415
Roth Joseph 196, 201, 258, 384, 415
Rothberg Michael 78, 363, 411
Rousseau Jean-Jacques 164, 411
Różycki Tomasz 193, 202, 411
Rudnicki Adolf 5, 14, 19–21, 411
Rushdie Salman 82, 415
Rusinowa Izabella 70, 406
Rutkowski Krzysztof 136, 137, 245, 249, 255, 411
Rybicka Elżbieta 26, 81, 82, 182, 256, 323, 411, 416, 417
Rydz-Śmigły Edward 110

- Rysiewicz Piotr 142
Ryszka Józef 68
Rzymowski Wincenty 384
- Sacher-Masoch Leopold 201
Sadzikowska Lucyna 23
Said Edward 47, 50, 51, 411
Salwa Mateusz 55, 106, 405
Savigny Friedrich Carl 70
Sawodnikow Dymitr 274
Schaffgotschowie 236, 342, 389
Schiele Egon 201
Schiller Friedrich 285
Schmidt Joel 80
Schmitt Carl 135, 411
Schnitzler Arthur 201
Schopenhauer Arthur 192
Schubert Franz 64
Schulz Bruno 199, 201, 415
Scott Lash 89
Semka Piotr 118
Seneka Lucjusz Anneusz 116
Seton-Watson Hugh 124
Sęk Bożena 80
Sęp Szarzyński Mikołaj 351, 418
Sheppard Richard 27
Sherschnik Leopold Johann, czyli
    Szersznik Jan (Šeršník Jan) 122
Sieczkowski Tomasz 81, 406
Siekierski Albin 57
Siemek Andrzej 136, 361, 406
Sienkiewicz Henryk 83, 102, 120, 230,
    352, 406, 416, 418
Skarga Piotr 230
Skowroński Aleksander 68, 385
Skwarczyńska Stefania 95, 412
Skwarczyński Adam 168
Sloterdijk Peter 36, 55, 97, 146, 162, 217,
    218, 371, 395, 412, 417
Słowacki Juliusz 102, 203, 274
Sławek Tadeusz 62, 78, 96, 407, 412, 413
Sławińska Irena 13, 307, 412
Sławiński Janusz 31, 83, 246, 412
Sławkowa Ewa 28, 29, 33, 34, 47, 97, 412
Smith Anthony D. 183, 412
- Smolorz Michał 118, 138, 365, 407, 412
Sontag Susan 331, 412
Sowa Jan 107, 120, 204, 411
Spengler Oswald 187
Spivak Gayatri 78, 79, 81, 412
Stalin Józef 10, 52, 53, 224, 239, 329,
    365,
Staroń Andrzej 51, 73, 405
Starski Magnus 296, 409
Stasiuk Andrzej 201
Stendhal, właśc. Marie-Henri Beyle
    89, 323
Sulikowski Andrzej 60, 413
Surma-Gawłowska Monika 55, 405
Swift Jonathan 63, 230, 353, 415
Szacki Jerzy 77
Szadkowski Krystian 56, 405, 409
Szczepański Jan 140, 141, 326
Szesław Lew 350, 412
Szewczyk Wilhelm 19, 28, 97, 381, 382,
    412, 415
Szkłowski Wiktor Borisowicz 273, 412
Szymańska Irena 52
Szymański Sebastian 125, 407
Szymaniak Karolina 82, 413
Szymutko Stefan 5, 142, 267, 354, 361,
    393, 402, 403, 412
Szyperski Alfons 100
- Świder Augustyn 141
Świderkówna Anna 60, 411
Święty Augustyn 276, 277, 405
Święty Hieronim 316, 342
Święta Jadwiga 66
Święty Jan 40, 43, 221, 377, 387
Święty Paweł 37, 40, 350, 405
Święty Piotr 40, 350, 351, 356, 373
Święty Tomasz 39, 234, 238
- Tabaczyński Michał 376, 389, 411, 412
Taluć Katarzyna 23
Tambor Jolanta 139, 412
Tarasiewicz Paweł 70, 418
Tatarkiewicz Władysław 61, 413
Taylor Charles 82, 413

- Terdiman Richard 96, 413
Theweleit Klaus 71, 290, 299, 304, 313, 413
Thoreau Henry David 62, 412
Tokarska-Bakir Joanna 332
Tomanek Henryk 144
Tomczok Paweł 16, 418
Tönies Ferdinand 29, 77, 78, 80, 413
Trębicka Maria 352
Troczyński Konstanty 103–105, 395, 418
Tuwim Julian 378
Twardoch Szczepan 122, 142, 144, 159, 164
Twardowski Kazimierz 201
- Uniłowski Zbigniew 225, 287, 416
Uzarczyk Kamila 304, 413
- Vansina Jan 331–332
Vincenz Irena 37, 418
Vincenz Stanisław 37, 418
Vinge Louisa 139, 144, 171
- Wachholz Leon Jan 286
Wakar Krzysztof 25, 406
Waldemar XVIII 40
Walter Benjamin 61, 202, 252, 255, 269, 419, 427, 428
Wasilewska Wanda 14
Wawrzyszko Paweł 27, 412
Wążyk Adam 53,
Werner Andrzej 308, 413
Werner Helmut 187, 412
Wernyhora 42
- White Kenneth 11, 76, 413
Whitman Walt 309, 321,
Wieczorek Grzegorz 139, 413
Wieniawska Irena 225, 415
Winter Jay 187, 191, 413
Wittgenstein Ludwig 201
Wittlin Józef 201
Wojtyga-Zagórska Wiesława 330, 411
Wolter, właśc. François-Marie Arouet 353
Woźniczka Zygmunt 53, 365, 413
Wyka Kazimierz 360, 365
- Zajasz Krzysztof 103, 407, 410
Zakrzewicz Agnieszka 313, 418
Zamoyski Jan 165
Zatorska Helena 13
Zawadzki Andrzej 173, 413
Zdybel Lech 71
Zegadłowicz Emil 35
Zeidler-Janiszewska Anna 27, 410
Zertal Idith 30, 414
Ziemilscy Olga i Andrzej 60, 408
Zola Emile 288, 289, 416
Zweig Stefan 201
Zygmunt II August 178
- Żaboklicki Krzysztof 61, 405
Żeromski Stefan 34, 63, 85, 88, 89, 105–107, 137, 230, 416, 418
Žižek Slavoj 73, 77, 109, 233, 407, 414, 417
Żukrowski Wojciech 231, 232, 294, 416
Żychliński Arkadiusz 381, 412
Żytniec Rafał 280, 405

Marek Mikołajec

Community and Literature
Studies on Gustaw Morcinek's Prose

Summary

The main aim of this book is to analyse and interpret relations between community and literature in Morcinek's works, for example, the ideology of implication, symbolic representations and delimitation of creative freedom. The second goal is to distinguish fantasies, traumas and obsession presented in Morcinek's novels. Last but not least, Mikołajec describes the comparatistic project of the new community, which is based on regional universalism. The studies feature thematic arrangement. To reconsider the work of Gustaw Morcinek, the researcher engages methodologies, concepts and ideas proposed by Michel Foucault, Giorgio Agamben, Louis Althusser, Pierre Bourdieu, Eric Hobsbawm, Jacques Lacan, Peter Sloterdijk, Jacques Derrida, Walter Benjamin and Carlos Paris. Thus, Mikołajec confronts Morcinek's works with ideas that are beyond the literary criticism created by the native context of interpretation of this naïve, folk and mining-district writer. In addition to the analysis, interpretations and comments on Morcinek's prose, Mikołajec reaches for other artists, who help us to see the discussed issues and topics in a broader context. *Community and Literature. Studies in the prose of Morcinek* by Marek Mikołajec corresponds with the current research trend, whose main goal is to re-read canonical writers, who are generally recognized as well-known but in fact remain undiscovered.

Marek Mikołajec

Gemeinschaft und Literatur
Studien zu Prosawerken von Gustaw Morcinek

Zusammenfassung

Im Mittelpunkt der vorgelegten Studien stehen Analyse und Interpretation von den zwischen Gemeinschaft und Literatur bestehenden Wechselbeziehungen, ideologischen Verwicklungen und den, die schriftstellerische Unabhängigkeit aktivierenden oder beschränkenden symbolischen Vorstellungen, welche in den Prosawerken von Gustaw Morcinek zum Vorschein kommen. Die in seinen Werken dargestellte Welt umfasst zwei Ebenen: die als eine Gemeinschaft, eine Welt von historischen, sozialen und nationalen Pflichten aufgefasste horizontale – und die als Phantasie/Literarisches, Schaffenskraft und Talent aufgefasste vertikale Ebene. Die eine Ebene existiert nicht ohne die andere und die Geschichte deren komplexen Wechselbeziehung wird zum Thema der vorliegenden Monografie. Der Verfasser spezifiziert überdies die in Morcineks Werken erscheinenden: Eindrücke, Traumata u. Obsessionen, und entwickelt den komparativen Entwurf einer auf regionalem Universalismus beruhenden Gemeinschaft. Die Monografie ist thematisch aufgebaut. Der Verfasser bedient sich der u.a. von Michel Foucault, Giorgio Agamben, Louis Althusser, Pierre Bourdieu, Eric Hobsbawm, Jacques Lacan, Peter Sloterdijk, Jacques Derrida, Walter Benjamin und Carlos Paris erarbeiteten Methoden u. Konzepten und geprägten Begriffe. Er konfrontiert Morcineks Werke mit den außerhalb des von Literaturkritikern geschaffenen Kontextes der zu interpretierten Werke befindlichen Ideen. Außer den Analysen und Kommentaren zu Morcineks Prosawerken greift der Verfasser bei seinen Studien auf Werke anderer Autoren (Szczepan Twardoch, Erich Maria Remarque, Joseph Roth, Robert Musil, Witold Gombrowicz, Zbigniew Kadłubek) zurück, die ihm zu behandelten Probleme und Themen in einem breiteren Spektrum erkennen lassen. Die Monografie *Gemeinschaft und Literatur...* passt in Forschungen hinein, die nur scheinbar bekannte und in der Wirklichkeit immer noch nicht entdeckte Schriftsteller dem Vergessen entreißen sollen.

Spis treści

O literaturze jako listach do przyjaciół i wrogów – prozopopeje cudzej mowy	
Cele i zadania studiów o prozie Morcinka	9
Dlaczego?	22
Listy z nieba	31
Styl	35
<i>Belle-lettres</i>	35
Listy z nieba i parole – marzenia o apostołskich funkcjach literatury	36
Wspólnota uwikłana. Urządzenia i afekty	
Piekło literatury i literatura o piekle	47
Krytyka pojęć i metodologie	51
Wspólnota	57
Pochwała utopii. Wspólnota, która nadchodzi	58
Naród – dekonstrukcja ideologii. W stronę wspólnoty i panlokalności .	69
Realizm, regionalizm, biopolityka i jej urządzenia	82
Regionalizm	94
Biopolityka	106
Urządzenia	108
Profanacje	113
Co z nadziei?	114
O psychopolitycznym potencjale literatury śląskiej	115
Lud Boży i lud uciskany?	125
Krytyka marzenia	129
Matrix i przysięga	133
O obcości języka oficjalnego	136
Roty raz jeszcze	141
Gniew i czas	146
Gniew	157
Szkoła jako kuźnia nacjonalizmów	163
Imię własne?	177
Sekularyzacja	180
Szkoła postapokaliptyczna	181

Morcinek całkiem inny

Sieroty Cekanii, rozpad Austro-Węgier jako szansa i pułapka	187
Pupą w kaisera	189
Wyglancowany guzik ważniejszy od Schopenhauera	192
Od idealizacji do alienacji	193
Zaolzie, Karwina – przedstawienia ziem utraconych i odzyskanych	203
Pobożna rewolucja	206
Górnicza Atlantyda	207
Walka na dwóch frontach	209
Temat górniczy przeciw pogardzie	213
Morcinek zupełnie inny	224
Marks i Morcinek. Ciasny socrealizm	233
Święte maszyny, błogosławiona praca	240

Pisarz/narrator/grabarz

Dwie figury pisarstwa	245
Pośredniość domagająca się pośrednika	246
Opowiadacze. Pomiedzy: „nie, nie chcę wiedzieć” a „już idę!”	252
Opowieść kopidola	255
Śmierć i czas	259
Narracje, język i szum	263
Jasne, ciemne. Brzydota i opowieść	266
Ostatnie słowa kopidola	267
Śmiech na nekropolii (historii)	268

Obsesje

Szupy przędą złe nici, czyli pośliniony palec matki	273
Zasłanianie	275
Pośliniony palec matki	285
Klasowy seks	287
Narodowy seks	291
Zbliżenia na płęć	293
Wszy grefini	296
Murzyn!	300
<i>Unbelle lettres</i> . Niezatarte ślady obozu, ludzie i fantazje	307
Typowi pederasci	312
Owsiak	314
Kapo	318
Nietzsche po prostacku komentowany. Estetyka po apokalipsie?	319
Szary	325
Kukły z surowego mięsa	327
Zwierzęta	335
O mieszańcach	340

<i>Genius loci</i> . W stronę komparatystyki i regionalnego uniwersalizmu	
Dom ducha. Listy z Rzymu Morcinka i Kadłubka	349
Koniec wielkiej historii literatury narodowej. Od narracji nacjocentrycznej do regionalnego uniwersalizmu	358
<i>Ondraszek</i> – królestwo Boże uciemżonym	365
Kubisz	377
Pierwsza polka	383
Suma	388
Zamiast zakończenia. Nowe otwarcie	391
Posłowie (<i>Ryszard Koziołek</i>)	401
Bibliografia	405
Bibliografia przedmiotu	405
Bibliografia podmiotu	414
Bibliografia pomocnicza	416
Strony internetowe	417
Indeks nazw osobowych	419
Summary	427
Zusammenfassung	428

Redaktor Małgorzata Poglódek
Projektant okładki Magdalena Starzyk
Redaktor techniczny Małgorzata Pleśniar
Korektor Wiesława Piskor
Łamanie Grażyna Szewczyk

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3484-4
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3485-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 27,00. Ark. wyd. 28,5. Papier
Munken 100 g Cena 54 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin